

Na 25 jaar toch bronbescherming in de wet?

Willem F. Korthals Altes*

Op 20 december 1989, 25 jaar geleden, mocht ik aan de Universiteit van Amsterdam mijn proefschrift *Naar een journalistiek privilege* verdedigen. Daarin stond een voorstel voor een wet tot bescherming van het journalistieke brongeheim, dat de basis voor het initiatiefontwerp van Tweede Kamerlid Erik Jurgens uit 1993 vormde. De behoefte aan zo'n wettelijke regeling verdween, toen het EHRM, eerst in *Goodwin* (1996) en later in tal van andere uitspraken, bepaalde dat bronbescherming een integraal onderdeel van de door art. 10 EVRM beschermde uitingsvrijheid vormde. Daarom werd het wetsontwerp in 2005 ingetrokken.

Toch heeft het kabinet afgelopen maand een – reeds lang aangekondigd – voorstel tot vastlegging van het recht op bronbescherming in strafzaken bij de Tweede Kamer ingediend. Is de behoefte aan een wet er nu dan wel? Het feit dat het EHRM ons land diverse malen op de vingers heeft getikt, lijkt daarop te wijzen. Het begon met *Voskuil*,¹ waarin het Hof Amsterdam een journalist voor het niet-beantwoorden van vragen liet gijzelen zonder zich van de inmiddels behoorlijk uitgebreide jurisprudentie van het EHRM te vergewissen. Het vervolg kwam, toen de Grote Kamer van het EHRM oordeelde dat de Nederlandse wet, die het nemen van dwangmaatregelen als doorzoeking en inbeslagname tegen journalisten (en andere verschoningsgerechtigden) zonder tussenkomst van een rechter toestond (art. 97 Sv), niet door de beugel kon (*Sanoma*).²

Dit laatste ondervangt het regeringsontwerp door de bevoegdheid van de officier van justitie het kantoor van een verschoningsgerechtigde te doorzoeken zonder op de rechter-commissaris te wachten uit art. 97 Sv te verwijderen. Wat dit betreft is wetswijziging dus geboden. De officier van justitie houdt zijn bevoegdheid – in geval van ontdekking op heterdaad en bij misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten – alleen bij woningen.

Als aanvulling hierop wordt voorgesteld dat de rechter-commissaris zich ter beoordeling van de aannemelijkheid van het beroep op geheimhoudingsplicht door een vertegenwoordiger van de beroepsgroep van de verschoningsgerechtigde kan laten voorlichten (art. 98 lid 3 Sv). Daarin schuilen drie valkuilen:

- (a) wat is de onderhavige beroepsgroep?
- (b) het gaat bij het journalistieke brongeheim toch om een verschoningsrecht en niet, zoals bij advocaten, artsen en notarissen, om een geheimhoudingsplicht? en
- (c) wat zijn de criteria voor de aan de r-c verleende discretionaire bevoegdheid?

Deze vragen vormen meteen het opstapje naar de vraag of het noodzakelijk en wenselijk is in de wet ook het recht niet te hoeven getuigen vast te leggen. Ervoor pleit dat officieren van justitie en rechters zich niet meer achter hun onbekendheid met het EVRM kunnen verschuilen. Argumenten tegen zijn dat de jurisprudentie van het EHRM uitgebreid en duidelijk

genoeg is en dat een wet daarop ongewenste beperkingen zou kunnen aanbrengen. Dat zit dan vooral in de omschrijving van de categorie verschoningsgerechtigden en de beperkingen op het recht geen vragen te beantwoorden.

De regering stelt in haar Memorie van Toelichting dat zij deze bezwaren heeft ondervangen. Zij laat de toepassing van het afwijzingscriterium (dat *bij het onbeantwoord blijven van vragen aan een zwaarder wegend maatschappelijk belang een onevenredig grote schade zou worden toegebracht* – art. 218a lid 2 Sv), aan de rechter over. Deze zal zich, zo moeten we uit de MvT afleiden, vooral aan art. 10 EVRM kunnen spiegelen. Hoe graag de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) het ook strenger had gewild, mij lijkt deze keuze goed verdedigbaar.

Meer hoofdbreken kost de omschrijving van de doelgroep. In allerlei ontwerpen en discussies daarover – ook in bijv. Duitsland en België, waar bronbescherming al langer wettelijk is geregeld en gedetailleerde definities worden gehanteerd – is steeds weer de vraag hoe beperkt (alleen professionele journalisten) of uitgebreid (iedereen die eens iets publiceert) de categorie verschoningsgerechtigden moet zijn. De regering probeert dit dilemma op te lossen door de omschrijving ‘*journalist of publicist in het kader van nieuwsgaring*’.

Onder publicist moeten we, zo lees ik de MvT, personen verstaan die zelfstandig en niet als hun hoofdberoep op gestructureerde en regelmatige wijze in geschrift een substantiële bijdrage aan het publieke debat en de controlerende en informerende functie van de media leveren en daarbij over (politieke of) actuele aangelegenheden schrijven. Door het gebruik van de term ‘nieuwsgaring’ en niet bijvoorbeeld ‘informatiegaring’ lijkt het ontwerp auteurs die hetzelfde soort activiteiten verrichten, maar niet gericht op politieke of actuele aangelegenheden (‘nieuws’), te willen buitensluiten. Diverse categorieën wetenschappers zullen hiermee niet zo blij zijn. De volstrekt nieuwe term ‘publicist in het kader van nieuwsgaring’ zal dus nog wel discussie opleveren, ook al vanwege de vraag tot welke beroepsgroep hij moet worden gerekend. En wat is dan die substantiële (?) bijdrage aan de controlerende functie van de media? Wie bepaalt dat?

Had niet met de term ‘publicist in het kader van nieuwsgaring’ kunnen worden volstaan? Nee, zegt de MvT, want wie als documentalist, bureauredacteur of secretariaatsmedewerker zou kunnen beschikken over gegevens die de herkomst van bronnen zouden kunnen onthullen, valt onder het begrip ‘journalist’.

Tot slot: je kunt de minister niet verwijten dat hij geen deskundigen heeft geraadpleegd. In de MvT worden allerlei organisaties genoemd die advies hebben uitgebracht (ook al zijn hun suggesties niet steeds overgenomen). Daaronder – meermalen – de Studiecommissie Bronbescherming van de Vereniging voor Media- en Communicatierecht.

* Mr. W.F. Korthals Altes is seniorrechter in de Rechtbank Amsterdam en redacteur van dit blad.

1 EHRM 22 nov 2007 (*Voskuil/Nederland*), *Mediaforum* 2008-2, nr. 6 m.nt. W.F. Korthals Altes.
2 EHRM 14 sep 2010 (*Sanoma BV/Nederland*), *Mediaforum* 2010-11/12, nr. 29.